

LEARNING AND WORKING

Munka és oktatás

Párizs 1979. UNESCO 348 oldal

Prospects Report 1. kötet

Hét évvel ezelőtt jelent meg először az Unesco *Prospects* (Perspectives) című nevelésügyi folyóirata, amely (számos más szakmai folyóirattal ellentétben) nem egy adott téma körül csoportosítja egy-egy szám tartalmát – bár „dossziájában” minden alkalommal hangsúlyozottan foglalkozik bizonyos kiemelt kérdésekkel –, hanem öt állandó rovat segítségével próbál az oktatási–nevelési problémákkal foglalkozó szakemberek széles köréhez szólni.

Végigtekintve az eddig megjelent huszonnyolc szám anyagán, megfigyelhető, hogy bizonyos kérdések különböző formában – elméleti tanulmány, gyakorlati tapasztalatokat bemutató beszámoló, vitához való hozzászólás stb. – vissza-visszatérnek. Ezért szükségesnek látszott az azonos témákról szóló cikkek összegyűjtése, szintetizálása. Ez lehetővé teszi a valóban időtálló anyagok kiválogatását, valamint a kérdések elméleti megközelítése mellett a gyakorlati dimenziók figyelembevételét is.

Így indokolják a szerkesztők az Unesco új könyvsorozatát, amely tehát a *Prospects* eddigi számaiban megjelent közleményekből összeállított tematikus kötetekből fog állni. A szerkesztők azonban úgy látják helyesnek, hogy a már publikált cikkek mellett új tanulmányokat is közölnek az egyes kötetekben, hogy a jelenlegi tendenciákat a legreálisabban vázolhassák fel. Az új könyvsorozat – a *Prospects Report* – egyes gyűjteményes kötetei a tervek szerint két évenként fognak megjelenni egy-egy téma szintézisének céljával és szándékával.

A jelenleg legégetőbb nevelésügyi kérdések többsége olyan ellentmondásokra vezethető vissza, amelyekkel korábban nem foglalkoztak vagy nem mertek szembenézni, s amelyek egyre élesebben jelentkeznek világszerte az iskola és az „élet” szétválásának; a fiatalok és a felnőttek értékrendjének különbözősége; a fizikai és a szellemi munka elkülönülése egymástól; az iskolai képzés és az első munkahelyen szerzett tapasztalatok közötti ellentmondás; a végzetek beilleszkedésével kapcsolatos nehézségek stb.

Ha alaposabban szemügyre vesszük ezeket a problémákat, nyilvánvalóvá válik, hogy valamilyen formában mind kapcsolódik a munkához, a munka és az oktatás kapcsolatához, a munkára neveléshez.

Mindezek megfelelően indokolják a szerkesztők döntését, hogy az új sorozat első kötetében a munka és oktatás kapcsolatára foglalkozó tanulmányokat szedik csokorba. A folyóiratban korábban megjelent cikkekhez új munkák egész sora kapcsolódik, ezek száma talán kissé sok is, ha figyelembe vesszük, hogy itt elsősorban a *Prospects* alapján készült összeállításról van szó. (A 19 tanulmány közül 8 jelent meg korábban is.) Seholy nem történik utalás arra, hogy mi indokolja ezt az arányt, s milyen kritériumok szerint történt a régebbi tanulmányok közötti válogatás.

Bevezetőül *Amadou-Mahtar M' Bow*, az Unesco főigazgatója és a volt francia oktatási miniszter, *Edgar Faure* beszélgetésének egy részlete szolgál. A világ oktatásügyének fő tendenciáiról és problémáiról folytatott eszmecsere érdekessége annak technikai lebonyolítása. A beszélgetés idején, 1976 őszén, ugyanis a főigazgató Nairoiban tartózkodott, az Unesco Közgyűlésén, *Edgar Faure* pedig Párizsban volt, s kettejük kapcsolatát a *Symphonia* nevet viselő műhold biztosította. Tartalmukat tekintve az elhangzottak elsősorban a Faure vezette Nemzetközi Nevelésfejlesztési Bizottság 1974-es jelentésének gondolatait ismétlik, minden különösebb utalás nélkül a jelen kötet témájára.

A gyűjtemény lényegében két fő részre tagolódik. Első – kisebb – felében elméleti tanulmányok találhatóak, míg a második rész esettanulmányokat sorakoztat egymás mellé.

Az elméleti rész első két cikke történeti jellegű áttekintés. *Aldo Visalberhi* olasz egyetemi tanár az oktatás és a munkamegosztás kapcsolatát vizsgálja a nyugati civilizációban; *Margaret E. Sinclair* angol kutató pedig ugyanezt a kérdést elemzi a fejlődő országok vonatkozásában. A következő négy cikk általános elméleti fejtegetés.

Patrick van Rensburg (Botswanában élő dél-afrikai menekült) az oktatás és a termelés kombinációjának társadalmi, gazdasági és pedagógiai hatásait vizsgálja. Ez a kombináció két irányból közelíthető meg: az oktatási intézmények programjának szerves részévé válik a munkára nevelés, a termelési gyakorlat: ugyanakkor a már dolgozók számára átgondolt, szervezett oktatási formákat biztosítanak.

Kjell *Ejde* (Norvégia) abból indul ki, hogy mind az oktatás, mind a munka területén olyan döntő változások történtek és történnek, amelyek megkérdőjelezzik a hagyományos értékrendszert. Ezért nem a jelenlegi két rendszer integrációjára van szükség, hanem *mindkettő* olyan fejlesztésére, amely egyben a másik fejlődését is jelenti. Ez feltételezi azt, hogy az oktatás hozzájárul az egyéni és kollektív kreatív gondolkodás és magatartás kialakításához; az értelmes munka ugyanakkor igényt támaszt és lehetőséget biztosít a személyi fejlődés számára.

Bertrand *Schwartz* (Franciaország) szerint mindenképp azt kell megvizsgálni, hogy *miben áll az iskola és a termelő munka „különlése”*. A probléma egyik megoldása lehet, ha a tanítási időszak változik a termelő munkában való részvétellel. Elképzelése részletes felvázolása mellett nem hagyja figyelmen kívül a lehetséges kockázatokat, s a felmerülő gazdasági, szervezeti és jogi problémákat sem.

Louis *Emmerij* (Hollandia) elsősorban szociológiai szempontból közelíti meg az oktatás és munka kapcsolatát.

Az elméleti jellegű cikkeket a kötet nagyobb felét kitevő esettanulmányok sora követi. Ezek között két szovjet (N. P. *Semjikin* és D. A. *Epstein*), egy NDK-beli (G. *Neuner*) és két kubai (A. *Prieto Morales* és M. *Figuroa Aranjó*) szakember tanulmányai ismertetik a szocialista országok tapasztalatait és gyakorlatát a munkára nevelés területén.

Ezen kívül India, Szenegál, Honduras, Tanzánia, Svédország, Anglia és Olaszország gyakorlati tapasztalatairól olvashatunk beszámolót ebben a részben.

Végezetül Ahmed *Manzoor* (Bangladesh) vonja le cikkében a következtéseket és vázolja fel azokat a stratégiákat, amelyek a jelenlegi helyzetet bizonyos fokig enyhíthetik. Hangsúlyozza, hogy nem kizárólag az oktatás felelős a munkaerő rossz kihasználásáért. Elsősorban ugyanis nem az oktatási reformoktól függ, hogy az iskola által kialakított elvárások teljesülnek-e az „életben”. Sokkal döntőbb szerepet játszik ebben a kérdésben a *társadalomnak a munkára vonatkozó értékítélete*, ami az ösztönzők és juttatások rendszerén keresztül jut kifejezésre.

A problémák részleges megoldására öt javaslatot tesz:

a) Az oktatás különböző szintjein a szerkezeti rugalmasság növelése egyrészt szélesíthetné a lehetőségek körét, másrészt csökkentené a formális oktatás manapság felülértékelt szerepét. Ugyanakkor könnyebb lehetne a pályamódosítás és enyhülne a fizikai és szellemi munka közötti merev határ.

b) A munkavállalás kötelezővé tétele a felsőoktatásban való részvétel előtt egyrészt segíthetné a fiatalokat a számukra legmegfelelelőbb pálya kiválasztásában, másrészt a közvetlen tapasztalatok révén növelhetné a felsőfokú végzettséget nem igénylő területek megbecsülését.

c) Csökkenteni kell a diploma mesterségesen eltúlzott jelentőségét.

d) Nem igényel különösebb magyarázatot, hogy milyen nagy lépést jelentene előre a fizikai és szellemi munka anyagi megbecsülésében meglévő nagy különbségek csökkentése.

e) Kuba és Kína, valamint a fejlődő országok szórványos kísérletei azt bizonyítják, hogy hasznos lehet, ha az iskola egyúttal termelőegység, illetve, ha a termelőüzemek megfelelő oktatási lehetőségeket biztosítanak dolgozóik számára.

Bár valószínűleg a szerző cikke nem a kötet előző cikkein alapul, ez közelíti meg leginkább az előszóban vázolt szerkesztői elképzelést, miszerint az új sorozat egyik célja a rendelkezésre álló anyagok szintézise. Egészében véve a kötet ezzel adósunk maradt. Különböző időben, helyen és egymástól függetlenül megírt tanulmányok pusztán egymás mellé helyezésének eredménye nem lehet szintézis.

Ennek ellenére a témával foglalkozó szakemberek hasznos szöveggyűjteményt kapnak kézhez az Unesco új sorozatának első kötetével, elsősorban az esettanulmányokban található gyakorlati tapasztalatok miatt.

Kovácsné Szabó Márta